

ODPISANO KNJIŽNIČNO GRADIVO SLO- VENSKIH KNJIŽNIC V OBDOBJU 2005–2010 SKOZI PRIZMO NACIONALNE KNJIŽNICE

Tereza Poličnik - Čermelj

Oddano: 13. 7. 2011 – Sprejeto: 4. 9. 2011

Kratki znanstveni prispevek

UDK 025.855(497.4)

Izveleček

Namen: Slovenija nima posebnega skladišča, kamor bi knjižnice shranjevale odpisano knjižnično gradivo, zato odpis gradiva, da bi ohranila kulturno dediščino, koordinira nacionalna knjižnica (NUK). Z vidika zakonodaje je predstavljena vloga nacionalne in ostalih knjižnic pri odpisu gradiva. Prikazan je odpis gradiva kot zadnja možnost v verigi pridobivanja gradiva NUK.

Metodologija/pristop: Za obdobje 2005–2010 je narejena statistična analiza odpisa gradiva v posameznih vrstah knjižnic s pomočjo zbranih podatkov iz Centra za razvoj knjižnic (CeZaR) in seznamei odpisanega gradiva, ki ga knjižnice pošiljajo v NUK. Opisan je protokol – preverjanje seznamov, izbor in pošiljanje gradiva v NUK ter nadaljnje ravnanje z njim. Predstavljene so pozitivne in negativne izkušnje pri vključevanju odpisanega gradiva v zbirko NUK.

Rezultati: Rezultati kažejo, da fizično ohranjeno zastarelo gradivo odpisuje manj kot polovica splošnih knjižnic, 10 % visokošolskih knjižnic, dobrih 5 % specialnih knjižnic in samo 2 % šolskih knjižnic. Deset let po zaključku projekta o izločanju in odpisu so rezultati za NUK več kot zadovoljivi.

Omejitve raziskave: Ker nobena tuja nacionalna knjižnica nima podobnega vzorca za pridobivanje gradiv, se je študija omejila le na slovenski prostor.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Nakazana je pot za neustrezno izbrano gradivo ter usmeritev procesa odpisa v prihodnje.

Ključne besede: odpis, nabava, knjižnično gradivo, statistične analize, nacionalne knjižnice

Short scientific article

UDC 025.855(497.4)

Abstract

Purpose: In Slovenia, there is no national repository library for the long-term retention of withdrawn library materials. Therefore, the National and University Library (NUK) coordinates withdrawals in Slovenian libraries in order to preserve the national cultural heritage. The author highlights collaborative activities of NUK and other libraries to ensure preservation and retention of withdrawn printed materials in terms of professional legislation and guidelines. According to them NUK is authorised to select withdrawn items to be included in the "Slovenica" collection.

Methodology/approach: The paper deals with withdrawal statistics of Slovenian libraries during the period 2005–2010. The data were collected by the Library System Development Centre at NUK in correlation with withdrawal lists sent to NUK by the libraries.

Results: The results show that well-preserved but outdated materials are deselected by less than a half of public libraries, by 10 % of higher-education libraries, by a little bit more than 5 % of special libraries and only by 2 % of school libraries. The protocol for data checking, sending the materials to NUK, handling and selection criteria are explained. The advantages and disadvantages of including the withdrawn items into the NUK collection and the disposal of inappropriately selected materials are described. The results of acquiring the last copies of "Slovenica" from the withdrawn materials are more than satisfactory for NUK.

Research limitation: As there are no similar models of acquisition among foreign national libraries, the study is limited to Slovenian library practice.

Originality/practical implications: The paper also indicates the direction of future development.

Key words: withdrawal, acquisition, library material, statistical analysis, national libraries, Slovenia

1 Uvod

Med temeljnimi nalogami nacionalne knjižnice, ki jih določa *Zakon o knjižničarstvu* (2001), je tudi organizacija, usmerjanje in priprava navodil za izločeno knjižnično gradivo. Zato je NUK izdal priročnik (*Priročnik*, 2001) in *Navodila za izločanje in odpis knjižničnega gradiva*¹ (2003). NUK je v okviru permanentnega

1 Tudi hrvaška nacionalna knjižnica v svojem pravilniku določa, da ji morajo vse knjižnice poslati v pregled vse odpisano gradivo, z razliko od slovenskega, kjer se s seznamov za NUK izloči poškodovano gradivo po letu 1960, izgubljeno in založeno gradivo. Hrvaški pravilnik prepisuje tudi odstotke odpisanega gradiva, ki ga morajo knjižnice letno odpisati glede na celotno zbirko: 2 % uničenega, 1 % dotrajanega in do 2 % zastarelega gradiva. Za neknjižno gradivo priporoča 30 % odpis igrač, 10 % odpis cedejev in 10–20 % odpis avdiovizualnega gradiva (*Pravilnik*, 2002). Vendar odpis hrvaških knjižnic ni tako organiziran kot v NUK, da bi seznane odpisanega gradiva pregledovali od naslova do naslova.

izobraževanja organiziral delavnice, strokovna predavanja in svetovanja, ki so poučevale in usmerjale bibliotekarje v racionalno gradnjo aktualne in kvalitetne zbirke, skladne s poslanstvom, vizijo in cilji knjižnice. Slednje postavke prav tako podaja *Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe* (2003), ki pravi, da morajo knjižnice skrbeti za aktualnost knjižnične zbirke z rednim dopolnjevanjem in rednim izločanjem knjižničnega gradiva. Pravilnik predpisuje, da morajo vse knjižnice – razen šolskih – imeti vse gradivo dostopno v vzajemni bibliografski bazi ali prek spleta, kar za strokovni kader pomeni prvi korak k izločanju gradiva. Odpisano gradivo je potrebno finančno ovrednotiti, hkrati pa *Zakon o računovodstvu* (1999) pravi, da morajo knjižnice izvajati letno inventuro oziroma večje knjižnice na največ pet let. Inventurni primanjkljaj je smiselno po nekaj letih odpisati.

Odpis gradiva je administrativni postopek, s katerim knjižnice trajno odstranijo knjižnično gradivo iz svoje zbirke. Med odpisanim gradivom je lahko tudi lepo ohranjeno zastarelo gradivo, ki ga knjižnice po predpisanem postopku morajo ponuditi najprej NUK in potem drugim zainteresiranim knjižnicam. V praksi se je izkazalo, da NUK ne more pridobiti vsega gradiva, ki sodi v koncept njegove nabavne politike.

V nadaljevanju je opisano stanje na področju izločanja in odpisa gradiva, deset let po zaključku projekta², s poudarkom na gradivu, ki ga je NUK izbral za svojo zbirko v letih 2005–2010. Opisan je postopek preverjanja, izbiranja in priprave za vključevanje gradiva v zbirko. Narejena je statistična analiza rezultatov odpisanega gradiva v slovenskih knjižnicah. Prvotni cilj je bil poiskati razmerje med deležem odpisanega zastarelega gradiva in celotnim odpisom. Pozneje se je izkazalo, da Center za razvoj knjižnic (CeZaR) zbira podatke o odpisanih inventarnih enotah³, ne pa o naslovih, zato ni bilo možno vzpostaviti vzporednice z odpisanimi naslovi, ki so jih knjižnice ponudile NUK, za vse vrste knjižnic.

2 Odpis kot zadnja možnost pridobivanja knjižničnega gradiva NUK

Poleg zakonskih obveznosti je NUK pri odpisanem gradivu iz slovenskih knjižnic zaznal priložnost, da sistematsko pridobi in ohrani vso sloveniko,

2 *Projekt Izločanje in odpis gradiva je vodila Nada Češnovar v sodelovanju z bibliotekarji iz vseh vrst knjižnic in je potekal od leta 1999 do 2001, ko je skupina napisala priročnik.*

3 *Pod enote so štete inventarizirane publikacije, kar predstavlja kosovni odpis. Pod naslovi so štete bibliografske enote, ki jih knjižnice odpisujejo. Podatkov o številu izvodov posameznih naslovov NUK nima oziroma jih pridobi v redkih primerih. Lahko pa se isti naslovi pojavljajo na več seznamih iz istih knjižnic.*

jugoslaviko⁴ do leta 1991, in gradivo, ki je z zakonom razglašeno za kulturni spomenik in ga še nima v svoji zbirki ter zamenja poškodovane, fotokopirane, izgubljene, založene ali več kot pet let izposojene publikacije.

Gradivo, ki ga NUK ni prejel z obveznim izvodom kljub reklamacijam, je poskušal pridobiti z nakupom. Če je bil tudi tu neuspešen, ker so bili vsi izvodi že razprodani, ga je uvrstil na seznam dezideratov. Za pridobitev take publikacije je odpisano gradivo največkrat zadnja in edina priložnost. Z nabavnega stališča je težko sledljivo gradivo, ki nima CIP⁵ zapisa in ga NUK ne zazna. Ko odkrije sled za takim gradivom, je največkrat že razprodano. Prav tako je problematično pridobivanje sive literature brez CIP zapisa, iskanje publikacij slovenskih avtorjev v tujini ter iskanje publikacij o Sloveniji in Slovencih, ki so izšle v tujini. Starejših učbenikov, ki niso več v rabi in jih NUK nima v svoji zbirki, večinoma tudi antikvariat ne prodajajo. NUK potrebuje določeno izdajo učbenika in ne najnovejšo, kar je pogosta napaka dobaviteljev pri realizaciji naročila. Večina knjižnic stare učbenike odpisuje.

Nadomestila izgubljenih publikacij najprej iščejo uporabniki. Če jih ne najdejo, potem plačajo ceno izgubljene publikacije in s tem preložijo iskanje na NUK, ki pripravi naročila za založbe, knjigarne ali antikvariate. Če ni uspešen pri realizaciji naročila, poskuša najti izgubljene publikacije na seznamih odpisanega gradiva, ki jih pošiljajo knjižnice. Enak postopek naročanja poteka pri iskanju založenih, poškodovanih ali fotokopiranih publikacij.

NUK je podobno kot druge nacionalne knjižnice v nekdanji Jugoslaviji občasno pregledoval večje odpise knjižnic na mestu samem z namenom, da ne bi spregledali kakšne dragocene kulturne dediščine. Dokaj redno je pregledoval odpisano gradivo Knjižnice Otona Župančiča v Ljubljani. Preverjanje odpisanega gradiva v katalogih je bilo redko in dolgotrajno ter je večinoma temeljilo na spominu preverjevalca, ker knjižnice niso pripravljale posebnih seznamov za NUK. Z vključevanjem knjižnic v vzajemni katalog COBIB po letu 1990 je knjižnično gradivo postalo preglednejše in je olajšalo usklajevanje nabave ter odpisovanje gradiva.

Po neuspešnem povpraševanju na knjižnem trgu je NUK poskušal najti nadomestila izgubljenih knjig z iskanjem gradiva po knjižnicah in s prošnjami, če ga lahko odpišejo. Seznime izgubljenih publikacij je nekaj let objavljaj tudi v *Knjižničarskih novicah*, vendar brez vidnih rezultatov.

Vse aktivnosti po letu 2000 v okviru projekta za pripravo priročnika za izločanje in odpis, predstavitve in predavanja so prispevale k porastu odpisa gradiva z

4 NUK je do razpada Jugoslavija (1991) na podlagi zakona dobival obvezne izvode iz vseh republik in avtonomnih pokrajin nekdanje države. Iz različnih razlogov zbirka jugoslavike ni popolna, zato jo NUK zbira s seznamov odpisanega gradiva.

5 CIP ni obvezen podatek za slovenske publikacije.

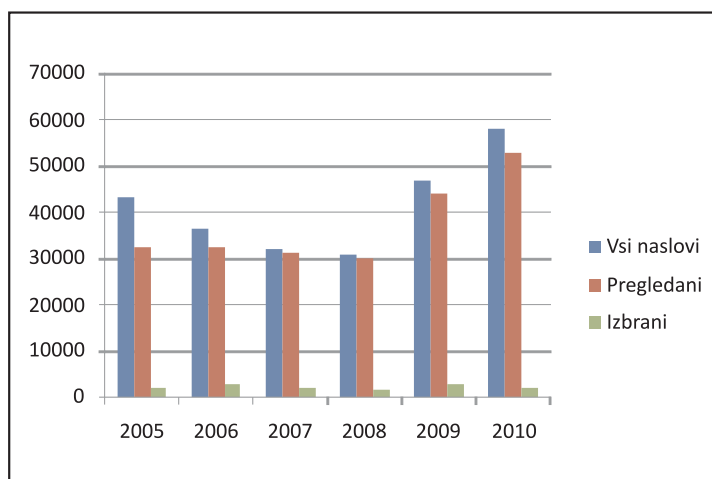
vidika zastaranja in posledično tudi priprave seznamov za NUK po letu 2003. Tedaj so bila poslana *Navodila za odpis in izločanje gradiva* vsem knjižnicam in seznamu za NUK so postali za vse knjižnice obvezni. Konec leta 2004 je NUK začel s sistematičnim preverjanjem seznamov odpisanega gradiva od naslova do naslova, najprej v računalniškem katalogu, potem še v javnih katalogih in posebnih zbirkah. Z elektronskimi seznamu je delo potekalo hitreje, saj so lahko preverjali na več mestih hkrati. Približno 30 % gradiva NUK še nima v računalniškem katalogu, kljub konverzijam in vnašanju retrospektivnih zapisov, zato je potrebno preverjati tudi v klasičnih katalogih. V NUK so koordinirali delo, evidentirali podatke o poslanih seznamih, pregledanih naslovih, preverjanjih po javnih katalogih in katalogih posebnih zbirk, izposoji ter dokončno izbranih naslovih. Po zbranih podatkih so ugotovili, da za temeljito opravljeno nalogo potrebujejo polno zaposlenega človeka. Ker niso dobili novega delovnega mesta, so naloge porazdelili med zaposlene in vključili v delo tudi študente, pozneje prostovoljce, ki so preverjali gradivo po lokalnem katalogu. Pri preverjanju seznamov je vključenih od štiri do petnajst oseb, odvisno od raznovrstnosti odpisanega gradiva in popolnosti bibliografskih zapisov.

3 Analiza izbora odpisanega gradiva za NUK (2005–2010)

Pri pripravi abecednih seznamov iz sistema COBISS priporoča NUK na svoji spletni strani (<http://www.nuk.uni-lj.si/nuk3.asp?id=394614808>) BIB001 – abecedni izpis ali podoben seznam, ki vsebuje čim bolj popolne bibliografske podatke o publikaciji. Kljub temu knjižnice neredko pošiljajo v NUK neustrezne sezname z nepopolnimi podatki, ki otežujejo in podaljšujejo čas preverjanja gradiva. Zaradi tega nastaja razlika med številom poslanih naslovov in številom pregledanih naslovov. Temu se pridružujejo še podvojeni in tuji naslovi publikacij (razen jugoslavike do leta 1991), ki jih NUK s seznamov ne izbira (Slika 1).

V obdobju 2005–2010 je NUK prejel od 92 do 219 seznamov letno, kar je več kot sto odstotno povečanje. Sodelovalo je od 41 do največ 81 knjižnic. Povečano število knjižnic v letih 2009–2010 je pripisati izobraževalnim aktivnostim NUK in drugih o odpisovanju gradiva. NUK je zavrnil le manjše število neustreznih seznamov. Število naslovov⁶ na seznamih je nihalo od najmanj 30.764 do največ 57.998 naslovov v zadnjem letu. V letu 2007 sta bila samo dva seznama z več kot dva tisoč naslovi in trije z več kot tisoč naslovi. NUK se je pri komunikaciji s knjižnicami zavzemal za krajše sezname, kar bi pospešilo preverjanje in

6 Podatki o naslovih v nekaterih primerih vsebujejo tudi podatke o posameznih izvodih (inventarnih enotah), zlasti pri vseh tistih seznamih, ki niso abecedno urejeni, npr. pri šolskih knjižnicah.

Slika 1: Pregled seznamov odpisanega gradiva za NUK (2005–2010)

omogočilo pravočasne odgovore knjižnicam. Da NUK ne bi zamudil zakonsko določenega roka za preverjanje seznamov pri vseh knjižnicah, ki so jih hkrati poslale, je v dogovoru s knjižnico, ki je poslala dolg seznam, podaljšal čas za preverjanje, na krajše sezname pa je odgovarjal sproti. Leta 2008 ni bilo v NUK poslanega nobenega seznama z več kot tisoč naslovi, vendar se je povečalo število knjižnic, ki so pošiljale svoje sezname, urejene po inventarnih številkah, kar je posledično pomenilo za NUK preverjanje velikega števila istih naslovov. Število pregledanih naslovov v NUK se je povečalo od 29.574 na 52.981 naslovov v zadnjem letu. Število izbranih naslovov za NUK je nihalo od 1197 do 2461 in ni bilo sorazmerno s številom poslanih naslovov (Slika 1). Tudi izbrani naslovi niso zagotovili, da NUK dejansko nima omenjenega gradiva, vse dokler jih ni ponovno preveril s publikacijo v roki. NUK je za svojo zbirko največkrat potreboval samo en izvod naslova, redko dva.

Poslani seznamami so pogosto vsebovali iste naslove publikacij v istem obdobju, kar pomeni, da so knjižnice izločale po podobnih merilih za odpis gradiva. Za NUK je to pomenilo, da je lahko v istem obdobju izbral več istih naslovov iz različnih knjižnic. Ni bilo redko, da so knjižnice odpisale gradivo, ki so ga v NUK uporabniki še iskali, kar potrjuje dejstvo, da zastarevanje gradiva ni enako za vse vrste knjižnic.

3.1 Odpis knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah

Najprej so se s seznamami odpisanega gradiva za NUK odzvale splošne, zlasti osrednje območne knjižnice, ki so morale usmerjati izločeno gradivo s svojega

območja v skladu s strokovnimi navodili, ki jih je sprejela nacionalna knjižnica. Zaupana jim je bila hramba za območje pomembnega knjižničnega gradiva, ki je bilo izločeno iz drugih splošnih knjižnic na njenem območju (Pravilnik, 2003). Obseg izločenega gradiva je za splošne knjižnice predpisan v *Standardu za splošne knjižnice* (2005), ki določa, naj knjižnica izloči letno toliko gradiva, da bo lahko vzdrževala aktualno zbirko. Pri splošnih knjižnicah, ki izpolnjujejo standard, določen za obseg knjižnične zbirke, to pomeni, da naj bi letno izločile približno toliko gradiva, kot ga na novo pridobijo. *Pravilnik o hranjenju, uporabi in izločanju obveznih izvodov* (2007) je še dodatno posegel v izločanje in odpis osrednjih območnih knjižnic. Knjižnice, ki prejemajo obvezni izvod, morajo hraniti monografske publikacije iz obveznega izvoda vsaj tri leta, časopise vsaj eno leto, časnike in druge publikacije pa vsaj šest mesecev. O nadaljnjem hranjenju odloča vsaka knjižnica sama v skladu s svojo nabavno politiko⁷.

Po podatkih CeZaR je bilo v obdobju 2005–2010 letno od 61 do 57 splošnih knjižnic. Manjše število v zadnjih letih je posledica združitve ljubljanskih knjižnic v Mestno knjižnico Ljubljana. Knjižnice so v letih 2006 do 2010 odpisovale od 32 do 47 % prirasta (Vodeb, 2008, 2009, 2010; Novljan, 2006, 2007). Število odpisanih enot je bilo iz leta v leto večje, število naslovov odpisanih enot za NUK pa skoraj vsako leto manjše. Leta 2005 je bilo v NUK poslanih največje število naslovov iz največ splošnih knjižnic⁸. Velik vpliv na povečan obseg odpisanega gradiva so bile tudi selitve velikih splošnih knjižnic (Mestne knjižnice Ljubljana, osrednjih knjižnic v Celju, Novem mestu in Kranju). V letih 2005–2010 je sezname odpisanega gradiva v NUK pošiljala le slaba polovica splošnih knjižnic (Preglednica 1).

Preglednica 1: Prirast, odpis in gradivo za NUK iz splošnih knjižnic (2005–2010)

Leto	Prirast (enote)	Odpis (enote)	% odpisa	Št. knjižnic	Št. knjižnic za NUK	% knjižnic	Št. nasl. za NUK
2005	504.856	- ⁹	-	61	33	54 %	39.456
2006	553.970	175.346	32 %	61	28	46 %	31.673
2007	566.019	208.797	37 %	61	25	41 %	28.252
2008	583.068	226.251	35 %	57	26	46 %	22.914
2009	534.833	240.176	45 %	58	24	41 %	28.496
2010	553.641	261.434	47 %	58	25	43 %	23.645

Večina knjižnic je pripravila abecedne sezname iz COBISS izpisov, nekatere v MS Excel, druge so pošiljale v pregled kar kataložne listke, saj starejšega

7 Pri pisanju dokumenta o nabavni politiki, ki vsebuje tudi odpis in izločanje, bo splošnim knjižnicam v veliko pomoč priročnik Slavice Rampih (2010).

8 Delavnic za izločanje in odpis gradiva, ki jih je organiziral NUK, se je udeležilo največ knjižničarjev iz splošnih knjižnic. Predavanja so organizirali tudi za osrednje območne knjižnice in posebej še za območje Celja in Murske Sobote, kjer je odpisovalo najmanj knjižnic.

9 Ni podatka (-).

gradiva še niso imele v bazi COBIB. Večina odpisanega gradiva za NUK je bila v slovenskem jeziku, nekaj je bilo tudi srbskih, hrvaških, nemških, angleških in italijanskih publikacij. Večina gradiva je bila iz 20. stoletja, veliko leposlovja, verjetno dvojníc. Antikvarnega gradiva ni bilo. Monografske publikacije so prevladovalé nad serijskimi. Izbor serijskih publikacij je nihál med 4 in 12 % (Preglednica 2). Ponudba serijskih publikacij za NUK je bila največja v letu 2008, 4 %.

Preglednica 2: Pregledani sezname iz splošnih knjižnic in izbor gradiva za NUK

Leto	Pregledani naslovi s seznamov	Izbrane mon. p.	% izbranih mon. p.	Izbrane ser. p.	% izbranih ser. p.	Izbrani naslovi skupaj
2005	29.193	1632	88 %	224	12 %	1856
2006	29.089	1523	89 %	182	9 %	1705
2007	27.511	1214	91 %	116	9 %	1330
2008	22.398	728	85 %	129	15 %	857
2009	28.169	866	96 %	32	4 %	898
2010	22.256	1367	88 %	185	12 %	1552

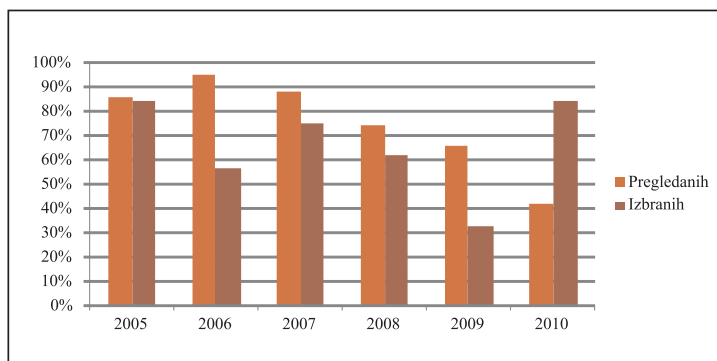
Ponudba neknjižnega gradiva je bila majhna, vezana na kasete in videokasete. Vprašljiva uporabnost kaset in zaostanki pri obdelavi neknjižnega gradiva je NUK prisilila na selektivni izbor takega gradiva s seznamov. NUK je pogosto iskal spremno gradivo na drugih medijih, ker ga z obveznim izvodom od tiskarjev po starem *Zakonu o obveznem pošiljanju tiskov*¹⁰ (1972) ni dobil, vendar tudi splošne knjižnice niso imele več uporabnih izvodov.

Osrednje območne knjižnice so v NUK pošiljale precej podobne sezname, kar je posledica podobnih meril za izločanje, ki je poleg odpisa zastarelega leposlovja in strokovnih knjig vseboval popis zastarelih obveznih izvodov, zlasti drobnih tiskov in brošur. Število pregledanih naslovov odpisanega gradiva iz splošnih knjižnic v letih 2005–2010 je naraščalo od 74 do 92 %. Visok odstotek v zadnjem letu pomeni, da knjižnice odpisujejo manj tuje literature (razen jugoslavike). Največ odpisanega gradiva je leta 2005 poslala v NUK na dveh seznamih Knjižnica A. T. Linhartá Radovljica 7966 enot. Najdaljši seznam je bil prav iz te knjižnice, in sicer 4508 enot.

V primerjavi s podatki drugih vrst knjižnic, ki jih bomo predstavili v nadaljevanju, so rezultati pokazali, da so največ seznamov za obdobje 2005–2010 poslale splošne knjižnice, povprečno 70 % letno. V letu 2006 je bil delež skoraj 95 %, najnižji je bil leta 2010, ko je bil 41 %. V letu 2010 se je močno dvignil tudi delež izbranega gradiva za NUK iz splošnih knjižnic, saj je bil prek 80 %.

10 5. člen Zakona o knjižničarstvu (2001) sicer govori, da kadar sodeluje več izdelovalcev, naj pošlje publikacijo tisti, ki publikacijo konča, vendar se to ni redno izvajalo.

Najnižji delež izbranega gradiva je bil leta 2009, 32 %, vendar je bilo povprečje izbranega gradiva za zbirko NUK v letih 2005–2010 63 % letno (Slika 2).

Slika 2: Delež pregledanega in izbranega gradiva s seznamov odpisanega gradiva iz splošnih knjižnic za NUK

3.2 Odpis knjižničnega gradiva v visokošolskih in univerzitetnih knjižnicah

Univerzitetna knjižnica ni in ne more biti trajno odlagališče za vse gradivo. Njena zbirka mora biti aktualna, razen v primeru, ko je ohranitev enot predpisana v nabavni politiki. Za to so zadolžene druge knjižnice, na primer nacionalne knjižnice. Vsekakor pa mora knjižnica hraniti vse gradivo, ki nastaja na univerzi (Clayton in Gordon, 2007, str. 205).

Zakon o knjižničarstvu (2001) univerzitetnim knjižnicam nalaga koordinacijo, deponiranje in izločanje gradiva za področje univerze. Za realizacijo teh nalog večina knjižnic še ni pripravljena. Posebno mesto imata NUK in Univerzitetna knjižnica Maribor (UKM), ki ne smeta odpisovati obveznih izvodov, razen v primerih, ko nadomeščata poškodovane ali izgubljene publikacije (Pravilnik, 2007). NUK odpisuje zastarele dvojnice in tuje dnevno časopisje. Podobno politiko odpisa ima UKM in jo določa v *Navodilih za izločanje in odpis gradiva UKM* (2008). Načeloma ne odpisuje edinega izvoda strokovnega gradiva in spremlja prisotnost izvodov v drugih knjižnicah (Lončar, 2010, str. 119). Visokošolske in univerzitetne knjižnice še nimajo sprejetega standarda, ki bi določal obseg izločenega in odpisanega gradiva.

Po podatkih Cezar je v obdobju 2005–2010 letno odpisovalo gradivo od 61 do 74 visokošolskih in univerzitetnih knjižnic. Prirast gradiva se je povečeval iz

leta v leto, odpis pa je nihal (Tizaj Marc in Jager, 2006, 2007; Vodeb in Tizaj Marc, 2008; Tizaj Marc, 2009, 2010). V letu 2008 je bil odpis samo 27 % prirasta, naslednje leto je porasel na 71 %, kar je najvišji odstotek v tem obdobju. V NUK je v letih 2005–2010 letno poslalo sezname odpisanega gradiva od 6 do 20 % visokošolskih in univerzitetnih knjižnic. Število naslovov na seznamih se je gibalo od največ 3445 do najmanj 214 naslovov v zadnjem letu (Preglednica 3).

Preglednica 3: Prirast, odpis in gradivo za NUK iz visokošolskih in univerzitetnih knjižnic (2005–2010)

Leto	Prirast (enote)	Odpis (enote)	% odpisa	Št. knjižnic	Št. knjižnic za NUK	% knjižnic	Št. naslovov za NUK
2005	127.281	55.339	43 %	62	4	6 %	484
2006	131.264	43.467	33 %	61	12	20 %	3445
2007	128.552	37.257	29 %	64	5	8 %	611
2008	161.017	44.291	27 %	68	5	7 %	1004
2009	148.036	104.600	71 %	70	13	19 %	3395
2010	146.338	34.263	23 %	74	7	9 %	214

Večina odpisanih naslovov gradiva je bila monografskega. Neknjžnega gradiva ni bilo. Delež izbranih serijskih publikacij za NUK se je gibal od nič do 46 % in je bil za šestletno obdobje v povprečju 11 % od vsega izbranega gradiva (Preglednica 4).

Preglednica 4: Pregledani sezname za NUK in izbor gradiva iz visokošolskih in univerzitetnih knjižnic

Leto	Pregledani nasl.	Izbrane mon. p.	% izbranih mon. p.	Izbrane ser.p.	% izbranih ser. p.	Izbora
2005	286	32	54 %	27	46 %	59
2006	3401	1018	92 %	91	9 %	1109
2007	611	61	95 %	3	5 %	64
2008	1004	152	100 %	0	0 %	152
2009	3275	288	92 %	26	8 %	314
2010	113	48	100 %	0	0 %	48

Delež pregledanega gradiva s seznamov odpisanega gradiva za NUK iz visokošolskih in univerzitetnih knjižnic glede na druge vrste knjižnic v obdobju 2005–2010 je bil 4 %. Delež izbranega gradiva za NUK je bil 13 %. Največji odpis zastarelega gradiva je bil iz naravoslovnih in tehniških knjižnic. Ena knjižnica je namesto seznama poslala kar publikacije, ki jih je sama preverjala po lokalnem katalogu NUK, ker je morala hitro sprazniti dislocirana skladišča. Posebnost odpisa so tuje doktorske disertacije, tuje serijske publikacije in raziskovalne naloge. Veliko tujih serijskih publikacij je bilo s področja medicine.

Redke knjižnice so NUK ponudile tuje serijske publikacije, čeprav so tiskane medije zamenjale s spletnimi. Nove tehnologije ponujajo nove možnosti za iskanje literature.

NUK je od visokošolskih knjižnic pričakoval veliko več tuje literature in manjši prispevek k slovenski kulturni dediščini, vendar se pričakovanja niso uresničila, saj je opazna le manjša razlika med številom poslanih in številom pregledanih naslovov, pa še ta ni vedno v prid tuje literature, temveč posledica slabo pripravljenih seznamov, kjer publikacije niso ustrezno identificirane.

3.3 Odpis knjižničnega gradiva v specialnih knjižnicah

Pri merilih za izločanje gradiva v visokošolskih in specialnih knjižnicah je problematično, da lahko posamezni naslov pokriva le ena knjižnica in če bi ga knjižnica želela izločiti, Slovenija lahko izgubi edini primerek v državi. Dodatno oviro za izločanje trenutno neaktualnega gradiva predstavlja možnost, predvsem pri humanističnih in družboslovnih znanostih, da bo trenutno sicer nezanimivo področje spet postalo predmet znanstvenih obravnav. Zato je pomembno koordinirano izločanje, še posebej za področje slovenike (Kodrič - Dačić, 2007, str. 110). Temu primeren je tudi odziv na odpis, saj nekatere knjižnice iz previdnosti gradiva sploh ne odpisujejo, tudi poškodovanega in izgubljenega ne, kaj šele zastarelega. Značilnost specialnih knjižnic predstavlja raznolikost poslanstev, vsebin in različna merila zastaranja, saj skupina pokriva od muzejskih knjižnic do ozko specializiranih centrov. Specialne knjižnice nimajo veljavnega standarda, ki bi predpisoval obseg odpisa.

V obdobju 2005–2010 je letno odpisovalo od 131 do največ 157 knjižnic od 4 do 67 % odpisa glede na letni prirast (Bahor in Tizaj Marc, 2008, 2009, 2010; Tizaj Marc, 2006, 2007). V NUK je poslalo letno od 5 do 10 knjižnic sezname zastarelega gradiva (Preglednica 5).

Preglednica 5: Prirast, odpis in gradivo za NUK iz specialnih knjižnic (2005–2010)

Leto	Prirast (enote)	Odpis (enote)	Odpis (%)	Št. vseh knjižnic	Št. knjižnic	Odpis za NUK (%)	Št. nasl. za NUK
2005	136.002	6.115	4 %	135	5	4 %	913
2006	59.485	5.883	10 %	131	8	6 %	4460
2007	61.175	12.950	21 %	145	7	5 %	1430
2008	62.820	16.729	27 %	157	10	6 %	2253
2009	215.321	145.277	67 %	151	7	5 %	3555
2010	64.641	15.400	24 %	153	9	6 %	4017

V letih 2009 in 2010 se je za 40 % povečal obseg odpisanih tujih publikacij, saj je naraščala razlika med številom pregledanih in poslanih naslovih. V letu 2007 je bilo poslanih 37 % naslovov serijskih publikacij, v letu 2009 14 %, ostala leta je bila večina naslovov monografskih publikacij. Nekonjžnega gradiva ni bilo.

Med izbranimi publikacijami za NUK so prevladovali monografske publikacije. V letu 2005 je bil izbor serijskih publikacij največji, 47 % (Preglednica 6).

Preglednica 6: Pregledani sezname za NUK in izbor gradiva iz specialnih knjižnic

Leto	Pregledani nasl.	Izbrane mon. p.	% izbranih mon. p.	Izbrane ser. p.	% izbranih ser. p.	Izbior
2005	866	68	53 %	60	47 %	128
2006	4445	29	100 %	0	0	29
2007	1430	291	92 %	27	8 %	318
2008	2163	132	66 %	67	34 %	199
2009	2025	290	94 %	18	6 %	308
2010	2399	175	96 %	8	4 %	183

V obdobju 2005–2010 je bil delež pregledanega gradiva s seznamov odpisanega gradiva za NUK iz specialnih knjižnic glede na druge vrste knjižnic 6 %. Delež izbranega gradiva za NUK je bil 9 %. V NUK je pošiljalo sezname odpisanega gradiva le 5 % specialnih knjižnic. Izrazita nihanja pri prirastu, odpisu in številu knjižnic, ki so odpisovale zastarelo in drugo neustrezno gradivo, je rezultat specifičnosti in različnosti specialnih knjižnic. V knjižnicah sta pogosto zaposleni ena ali dve osebi, ki nimata časa za izločanje gradiva, nekatere nimajo ustreznega znanja ali pa organizacija, v kateri knjižnica deluje, za to nima posluha (Češnovar, 2002). Sezname odpisanega gradiva so v letih 2005–2010 poslale knjižnice skoraj vseh ministrstev in drugih državnih organov, ena bolnišnica, dva zavoda, dve knjižnici inštitutov, dve muzejski knjižnici in dve knjižnici s področja gospodarstva.

Na seznamih odpisanega gradiva za NUK so specialne knjižnice pogosto ponujale raziskovalne naloge in sivo literaturo ter interno gradivo, kar je NUK opazil šele takrat, ko so publikacije prejeli. Gradivo so izbrali glede na nabavno politiko NUK, in sicer vse disertacije (sloveniko), medtem ko so raziskovalne naloge umaknili v skladišče neobdelanega gradiva, kjer čaka na okrepitev pri obdelavi. Pri obdelavi raziskovalnih nalog je NUK že pri tekočih nalogah v velikem zaostanku. Podoben položaj je pri internih publikacijah, ki so jih selektivno uvrstili v zbirko.

3.4 Odpis knjižničnega gradiva v šolskih knjižnicah

Pri šolskih knjižnicah ima velik pomen vzgojni element, zato nekateri tuji strokovnjaki ne priporočajo izposoje poškodovanega gradiva (Livingston, 1999). Šolske knjižnice nimajo veljavnega standarda, ki bi predpisoval obseg odpisa. V skladu z navodili morajo odpisano gradivo ponuditi drugim šolskim knjižnicam, domoznansko gradivo pa območni knjižnici (Navodila, 2003). Po telefonskih pogovorih s šolskimi knjižničarji in diskusijah na izobraževanjih je največji problem evidentiranje gradiva, ki je postavljeno v kabinetih učiteljev, saj ne morejo spremljati dejanske uporabe gradiva. Slabe knjižnične evidence so pogost izgovor, da v knjižnicah ne izvajajo inventure in gradiva ne izločajo.

Po podatkih Statističnega urada RS je v letu 2006 648 šolskih knjižnic odpisalo 127.542 enot¹¹, kar pomeni 14 % glede na prirast gradiva. V NUK je poslalo osem knjižnic 1658 enot, kar je 1 % od vsega odpisanega gradiva. V letu 2009 je bilo odpisanih 150.994 enot, kar pomeni 18 % glede na prirast (Dejavnost, 2010). V NUK je 23 knjižnic poslalo 9966 enot, kar pomeni 7 % od vsega odpisanega gradiva. Za ostala leta ni objavljenih podatkov o prirastu in odpisu knjižničnega gradiva. V obdobju 2005–2010 je sezname odpisanega gradiva pošiljalo letno od štiri do 39 knjižnic. Povečano število seznamov po letu 2008 je posledica seminarja o inventuri knjižničnega gradiva za šolske knjižničarje, ki je vseboval tudi predavanje o odpisu in izločanju gradiva. Nekatera pojasnila glede seznamov odpisanega gradiva za NUK sta objavili še Lah Skerget (2002)¹² in Poličnik - Čermelj (2008). Število slovenskih šolskih knjižnic, ki odpisujejo zastarelo gradivo, je zelo majhno (Preglednica 7).

Preglednica 7: Prirast, odpis in gradivo za NUK iz šolskih knjižnic za obdobje 2005–2010

Leto	Št. knjižnic	Prirast (enote)	Odpis (enote)	Odpis (%)	Št. knjižnic	Odpis za NUK (enote)	Odpis za NUK (%)
2005	-	-	-	-	4	2327	
2006	648	890.426	127.542	14 %	8	1658	1 %
2007	-	-	-	-	4	1600	
2008	-	-	-	-	20	4584	
2009	648	860.516	150.994	18 %	23	9966	7 %
2010	648	-	-	-	39	22.276	

11 Seznami šolskih knjižnic za NUK so večinoma urejeni po enotah, redko po abecedi naslovov, zato je pri šolskih knjižnicah z razliko od drugih vrst knjižnic enota bolj primerna za primerjavo podatkov odpisanega gradiva.

12 V članku P. Lah Skerget je napačno navedeno, katero gradivo morajo knjižnice ponuditi NUK, saj izpušča gradivo, izdano po letu 1960.

Seznami odpisanega gradiva iz šolskih knjižnic za NUK so pogosto nepopolni, niso urejeni po abecedi, ampak po inventarnih številkah odpisanega gradiva, pripravljene v programu Šolska knjižnica, ki nima urejevalnika besedila. NUK je pogosto take sezname zavračal, saj samo po naslovu in avtorju – brez leta izida – publikacije ni mogla identificirati. Naslovi serijskih publikacij niso bili ločeni od monografskih. Tudi ročno napisani sezname so bili pogosto nepopolni. Večina izbranega gradiva za NUK je monografskega, le v letu 2005 je bil delež izbranega serijskega gradiva 32 % (Preglednica 8).

Preglednica 8: Pregledani sezname in izbrano gradiva za NUK

Leto	Pregledane enote	Izbrane mon. p.	% mon. p.	Izbrane ser. p.	% ser. p.	Izbor za NUK
2005	2327	69	68 %	32	32 %	101
2006	1658	142	96 %	6	4 %	148
2007	1600	50	100 %	0	0	50
2008	4584	164	80 %	43	20 %	207
2009	9876	626	100 %	1	0	627
2010	22.021	704	93 %	50	7 %	754

Delež pregledanega gradiva s seznamov odpisanega gradiva za NUK iz šolskih knjižnic glede na druge vrste knjižnic v obdobju 2005–2010 je bil 2 %. Delež izbranega gradiva za NUK je bil 15 %. Za šolske knjižnice je značilno, da knjižničar poleg dela v knjižnici opravlja še pedagoško delo (Verlič, 2004, str. 71). Tudi to je lahko razlog za slab odziv šolskih knjižnic. Z uvedbo COBISS ali programa WinKnj v šolske knjižnice so se sezname odpisanega gradiva za NUK izboljšali.

4 Pošiljanje odpisanega gradiva v NUK in nadaljnji postopki obdelave

Knjižnice izbrano gradivo pošiljajo po pošti ali ga osebno izročijo NUK. Pošiljanje gradiva na stroške NUK ni mogoče, če knjižnice nimajo urejenih pogodb za pošiljanje paketov med Pošto Slovenije in njihovo lokalno pošto. V tem primeru same plačajo poštnino in NUK izstavijo račun. Za velike pošiljke se dogovorijo za prevoz gradiva v organizaciji NUK.

V NUK poslano odpisano gradivo ponovno preverijo in vpišejo podatke o številu vseh enot, ustreznih in neustreznih publikacij. Nekatere publikacije na seznamih namreč niso napisane pod pravim naslovom (npr. ovojni naslov); ali je prepisano napačno leto izida; uredniki in drugi sekundarni avtorji so

zapisani kot primarni avtorji; tematske številke so obdelane kot monografske publikacije – v NUK kot serijske publikacije; pomanjkljivi naslovi; naslovi knjižnih zbirk namesto naslovov posameznih monografskih publikacij in podobno. Nekaterih publikacij zaradi pomanjkljivih bibliografskih podatkov ni mogoče identificirati. Nekaj gradiva je v tako slabem stanju, da ga ni mogoče popraviti oziroma bi restavratorsko delo trajalo predogo in bi bilo predrag. Nestrokovni knjigoveški posegi z lepilnim trakom napravijo nepopravljivo škodo na publikacijah. Rezanje signaturnih nalepk z gradiva in nepravilno žigosanje odpisanega gradiva so poškodbe, ki ne omogočajo vključevanja v zbirko NUK brez opomb o poškodbah. Pogosta uporaba gradiva pusti posledice, moteče so tudi poškodbe z označevanjem in podčrtavanjem študijskega gradiva. Iz odpisanega gradiva knjižnic so najbolj obrabljene knjige za otroke in študijsko gradivo.

V NUK izbrano gradivo razdelijo na: knjige, ki jih NUK še nima v zbirki, arhivske izvode knjig, nadomestila za izgubljene knjige, nadomestila za fotokopirane knjige, nadomestila za poškodovane knjige, kontinuirane vire, kartografsko in slikovno gradivo, neknjižno gradivo, glasbeno gradivo in drobne tiske. Gradivo s signaturnimi nalepkami in poškodovano vezavo usmerijo v knjigovoznico, kjer ga uredijo za postavitev v zbirko NUK. Neknjižno gradivo in kontinuirane vire usmerijo v specialne zbirke, kjer jih preverijo in ustrezno obdelajo. Gradivo, ki ga še nimajo v svoji zbirki, inventarizirajo, obdelajo, opremijo in postavijo v skladišče po ustaljeni poti. V arhiv NUK postavi najboljši izvod. Nadomestila publikacij morajo biti popolnoma enaka izvirnim.

Po podatkih iz baze COBIB¹³ je NUK v obdobju 2005–2010 iz knjižnic pridobila od 9 do 13 % odpisanega gradiva letno glede na letni prirast. Končni izbor je bil po ponovnem preverjanju gradiva nekoliko nižji, od 6 do 10 % (Preglednica 9).

Preglednica 9: Prirast gradiva NUK glede na izbor naslovov s seznamov odpisa knjižnic

Leto	Prirast NUK (naslovi)	Št. izbranih naslovov	%	Končni izbor NUK (nasl.)	%
2005	17.678	2194	12 %	1850	10 %
2006	18.290	2461	13 %	1187	6 %
2007	17.018	1539	9 %	1212	7 %
2008	16.517	1197	7 %	945	6 %
2009	17.950	1693	9 %	1181	7 %
2010	16.510	1587	10 %	1402	8 %

13 Podatki v poročilih CeZaR za NUK so nekoliko drugačni in v zadnjem letu vključujejo nekatere popravke, zato smo vzeli dejanske podatke iz zbirke v času nastajanja članka.

Zaradi velikega števila izgubljenih publikacij je NUK leta 2007 omejil dostop do gradiva, ki ga je pridobil z obveznim izvodom, in ga po zgledu drugih nacionalnih knjižnic ne izposoja na dom (Pravilnik, 2007). Še vedno je izgubljenih ali založenih 2559¹⁴ publikacij, ki nimajo ustreznega nadomestila. Od leta 2005 do 2010 je bilo z odpisi drugih knjižnic nadomeščenih 552 enot, uporabniki so nadomestili 172 izgubljenih enot, NUK jih je kupil le osem. Ideja o objavi izgubljenih naslovov na spletni strani NUK je zaradi velike količine nesmiselna.

Za izgubljeno publikacijo v NUK napišejo v opombe inventarne knjige, da je izgubljena. V signaturno beležko napišejo novo inventarno številko nadomestne publikacije in staro prečrtajo. Za obdelavo nadomestila fotokopije velja podoben postopek. V opombe inventarne knjige napišejo *odpisano*, razlog odpisa, datum odpisa in podpis bibliotekarja. Za nadomestila poškodovanih knjig velja isti postopek kot za nadomestila fotokopij. Nadomestilo dobi signaturo poškodovane publikacije ta pa status *odpisano* in opombe v inventarni knjigi.

NUK uvršča drugi izvod slovenike v skladišče arhivov. Arhivski izvodi so po zakonu razglašeni za kulturni spomenik. Ker so odpisani izvodi iz knjižnic pogosto precej rabljeni, NUK preveri, v kakšnem stanju je prvi izvod in ga zamenja, če je ta boljše ohranjen. S seznamov odpisanega gradiva je bilo po podatkih COBIB v obdobju 2005–2010 postavljenih 349 naslovov arhivskih izvodov.

Lastniške žige drugih knjižnic, ki niso prežigosani z žigom *odpisano*, v NUK prežigosajo z žigom *izloženo* ali žig prečrtajo. Ostanke lepila, ki ostajajo na gradivu, ko odstranijo nalepke, prelepijo. Idealno je, če se mesto signaturne nalepke odpisane publikacije prekriva s signaturno nalepko NUK, kar pa ni možno v vseh primerih, ker ima NUK za nalepke določeno mesto.

Gradivo, ki ga je NUK izbral s seznamov in je po prejetju ugotovil, da iz kakršnikoli razlogov ne ustreza postavitvi v njeno zbirko, pošlje v Trubarjev antikvariat, poškodovano pa v ustrezne deponije. Manjši del ohranjenega odpisanega gradiva drugih knjižnic vzame za zamenjavo z drugimi ustanovami. Iskane so zlasti posamezne številke serijskih publikacij, ki jih želijo kompletirati slavistične knjižnice po svetu.

5 Zaključek

Rezultati kažejo, da veliko knjižnic ne upošteva zakonodaje glede odpisa, saj NUK ne pošilja seznamov odpisanega gradiva, temveč ohranja polne police publikacij, ki ne zagotavljajo aktualnih vsebin. V zadnjih šestih letih je po podatkih NUK neustrezno in zastarelo gradivo odpisala slaba polovica splošnih

14 Leta 2006 je bilo izgubljenih 2004 naslovov (Poličnik - Čermelj, 2007, str. 59).

knjižnic, 10 % visokošolskih knjižnic, dobrih 5 % specialnih knjižnic, najslabše je v šolskih knjižnicah, saj jih je odpisovalo samo 2 %. NUK je v šestletnem obdobju z odpisanim gradivom iz slovenskih knjižnic pridobil v povprečju 7 % prirasta knjižnične zbirke. Deset let po zaključku projekta o izločanju in odpisu gradiva je stanje odpisa skozi prizmo NUK več kot zadovoljivo.

Prednost pri preverjanju seznamov odpisanega gradiva pa ni samo pri pridobivanju gradiva, ki ga sicer ni več na tržišču in ohranjanju kulturne dediščine, ampak tudi v preverjanju zapisov v katalogih in dopolnjevanju tistih zapisov, ki jih še ni v COBIB ali so tako slabi, da jih ni mogoče najti. Slabosti so v velikem številu naslovov, ki jih je potrebno preveriti, in malem izboru ter v bolj ali manj obrabljenih publikacijah, ki so požigosane – tudi na neustreznih mestih – in polepljene z nalepkami in zaščitnimi folijami, ki jih ni mogoče odstraniti. Tako mora NUK vedno znova iskati najbolj ohranjeno publikacijo za svojo zbirko. Poškodovanost gradiva je relativna in se pogosto zamenjuje z rabljenostjo gradiva. Poškodovano gradivo (z izjemo poškodovane vezave), izdano po letu 1960, ne sodi na sezname odpisanega gradiva za NUK.

Ko se bo število ponujenih naslovov z odpisnih seznamov, izdanih pred letom 1989, zmanjšalo, bo NUK poslal na IZUM zahtevo po samodejnem preverjanju gradiva v COBISS, kar bo olajšalo delo tistim, ki sezname z odpisanim gradivom za NUK sestavljajo, in tistim, ki jih v NUK preverjajo. Veliko gradiva, pridobljenega v letih 1947–1988, NUK hrani samo v lokalnem katalogu, veliko je poškodovanega gradiva in so poškodbe vidne samo iz inventarnih opomb. Do takrat bi morale knjižnice poenotiti zapisovanje inventarnih opomb za obrabljeno, zastarelo, izgubljeno, fotokopirano in poškodovano gradivo. V COBISS knjižnice odpisanemu gradivu ne morejo dati dodatnega statusa, npr. poškodovano, temveč ga morajo v opombah prosto zapisati, kar otežuje iskanje.

Zahvala

Zahvaljujem se vsem knjižnicam, ki pošiljajo sezname odpisanega gradiva NUK, Andreju Kovačiču za spodbujanje šolskih knjižnic k odpisu, mag. Damjani Tizaj Marc za statistične podatke slovenskih knjižnic za leto 2010 in Ireni Sešek za pomoč pri prevodu izvlečka.

Navedeni viri

1. Bahor, S. in Tizaj Marc, D. (2010). *Specialne knjižnice: poročilo za leto 2009*. Ljubljana: NUK.

2. Bahor, S. in Tizaj Marc, D. (2009). *Specialne knjižnice: poročilo za leto 2008*. Ljubljana: NUK.
3. Bahor, S. in Tizaj Marc, D. (2008). *Specialne knjižnice: poročilo za leto 2007*. Ljubljana: NUK.
4. Clayton, P. R. in Gorman, G. E. (2007). *Managing information resources in libraries: collection management in theory and practice*. London: Facet.
5. Češnovar, N. (2002) Razvoj specialnih knjižnic v Sloveniji. *Knjižnica*, 46 (1–2), 169–177.
6. *Dejavnost šolskih knjižnic*. (2010). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 30. 5. 2011 s spletne strani: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/10_kultura/06_10132_knjiznice/01_10594_solske_knjiznice/01_10594_solske_knjiznice.asp
7. Kodrič - Dačić, E. (2007). Uvod v izgradnjo knjižničnih zbirk. *Knjižnica*, 51 (1), 89–112.
8. Lah Skerget, P. (2002). Še o izločanju in odpisovanju knjižničnega gradiva. *Šolska knjižnica*, 12 (2), 54–56.
9. Livingston, S. (1999) Weeding school library media center collections. *Kentucky libraries*, 63 (3), 15–19.
10. Lončar, N. (2010). Projekt "Odpisani" in odpis gradiva v Univerzitetni knjižnici Maribor. *Knjižnica*, 53 (3), 117–128.
11. Navodilo za izločanje in odpis knjižničnega gradiva. (2003). *Knjižničarske novice*, 13 (priloga), 6 str.
12. *Navodila za izločanje in odpis knjižničnega gradiva Univerzitetne knjižnice Maribor*. (2008). Maribor: UKM. Pridobljeno 14. 8. 2011 s spletne strani: <http://www.ukm.uni-mb.si/UserFiles/641/File/N-6-2008-BK%20NAVODILO%20IZLOANJE%20IN%20ODPIS%20KG.pdf>
13. Novljan, S. (2006). *Splošne knjižnice: poročilo za leto 2005*. Ljubljana: NUK.
14. Novljan, S. (2007). *Splošne knjižnice: poročilo za leto 2006*. Ljubljana: NUK.
15. Poličnik - Čermelj, T. (2007). Otpis građe u bibliotekama Slovenije kao način popunjavanja fonda Nacionalne i univerzitetne biblioteke u Ljubljani. *ICSL godišnjak međunarodnog susreta bibliotekara slavista u Sarajevu*, (3), 53–61.
16. Poličnik - Čermelj, T. (2008). Izločanje in odpisovanje gradiva šolskih knjižnic. *Šolska knjižnica*, 18 (1–2), 74–81.
17. *Pravilnik o hranjenju, uporabi in izločanju obveznih izvodov*. (2007). *Uradni list RS*, št. 90.
18. *Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe*. (2003). *Uradni list RS*, št. 73 in 70/2008.
19. *Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah*. (2003). *Uradni list RS*, št. 88.

20. *Standardi za splošne knjižnice: (za obdobje od 1. maja 2005 do 30. aprila 2015).* (2005). Ljubljana: Nacionalni svet za knjižnično dejavnost RS. Pridobljeno 6. 6. 2011 s spletne strani: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Podrocja/NSKD/standardi_spl_k_sprejeti.pdf
21. Pravilnik o reviziji i otpisu knjižnične građe. (2002). *Narodne novine*, br. 21.
22. *Priručnik za izločanje in odpis gradiva.* (2001). Ljubljana: NUK.
23. Rampih, S. (2010). *Nabavna politika v splošnih knjižnicah.* Ljubljana: ZBDS.
24. Tizaj Marc, D. (2007). *Specialne knjižnice: poročilo za leto 2006.* Ljubljana: NUK.
25. Tizaj Marc, D. (2006). *Specialne knjižnice: poročilo za leto 2005.* Ljubljana: NUK.
26. Tizaj Marc, D. (2010). *Visokošolske knjižnice: poročilo za leto 2009.* Ljubljana: NUK.
27. Tizaj Marc, D. (2009). *Visokošolske knjižnice: poročilo za leto 2008.* Ljubljana: NUK.
28. Tizaj Marc, D. in Jager, P. (2007). *Visokošolske knjižnice: poročilo za leto 2006.* Ljubljana: NUK.
29. Tizaj Marc, D. in Jager, P. (2006). *Visokošolske knjižnice: poročilo za leto 2005.* Ljubljana: NUK.
30. Verlič, Z. (2004). *Statistika in ugotavljanje uspešnosti delovanja šolskih knjižnic.* Magistrsko delo. Ljubljana: FF, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. Pridobljeno 1. 6. 2011 s spletne strani: <http://www.dlib.si/?urn=URN:NBN:SI:doc-GXOT743Z>
31. Vodeb, G. (2008). Podoba slovenskih splošnih knjižnic v letu 2007. *Knjižnica*, 52 (4), 57–76.
32. Vodeb, G. (2009). Podoba slovenskih splošnih knjižnic v letu 2008. *Knjižnica*, 53 (1–2), 33–51.
33. Vodeb, G. (2010). Podoba splošnih knjižnic v letu 2009. *Knjižnica*, 54 (4), 137–154.
34. Vodeb, G. in Tizaj Marc, D. (2008). *Visokošolske knjižnice: poročilo za leto 2007.* Ljubljana: NUK.
35. Zakon o računovodstvu. (1999). *Uradni list RS*, št. 23.
36. Zakon o knjižničarstvu. (2001). *Uradni list RS*, št. 87.
37. Zakon o obveznem pošiljanju tiskov. (1972). *Uradni list RS*, št. 55.

Tereza Poličnik - Čermelj, bibliotekarska specialistka, je zaposlena v Službi za pridobivanje knjižničnega gradiva v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

Naslov: Turjaška 1, 1000 Ljubljana

Naslov elektronske pošte: tereza.policnik-cermelj@nuk.uni-lj.si